

PRITARTA
Kauno miesto savivaldybės
tarybos
2016 m. liepos 12 d.
Sprendimu T-391

PATVIRTINTA
Kauno lopšelio-darželio
„Rasytė“ direktoriaus
2016 m. liepos 15 d.
įsakymu Nr. V-131

KAUNO LOPŠELIO-DARŽELIO „RASYTĖ“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Kauno lopšelis - darželis „Rasytė“ įsteigtas 1986 spalio 8 d.

Steigėjas: Kauno miesto savivaldybė.

Teisinė forma – savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Grupė: neformaliojo švietimo mokykla.

Tipas: ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Adresas: Rasytės 5, LT-48128, Kaunas.

Telefonas: (8 37) 36 28 72, (8 37) 36 34 61, (8 37) 3623 43.

Internetinis puslapis: www.kaunorasyte.lt

El. paštas: rasytesdarzelis@gmail.com

Lopšelis-darželis „Rasytė“ vykdo neformalaus ugdymo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas. Savo veiklą grindžia LR Konstitucija, LR Švietimo ir kitais įstatymais, LR Vyriausybės nutarimais, Švietimo ir mokslo ministerijos norminiais aktais. Ikimokyklinio ugdymo programa parengta, atsižvelgiant į Vaiko gerovės valstybės politikos koncepciją (2003), Gyvenimo įgūdžių ugdymo programą (2004), Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją (1995), Valstybinę švietimo 2013-2022 metų strategiją, Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“, Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą (2014), Ikimokyklinio ugdymo metodines rekomendacijas (2015), Kauno lopšelio-darželio „Rasytė“ 2016 – 2018 m. strateginį planą.

Ikimokyklinio ugdymo programa skirta vaikams nuo 1,5 iki (5) 6 metų.

Ikimokyklinio ugdymo programos metodologija atitinka bendras humanistines nuostatas. Viena iš svarbiausių humanistinės pedagogikos idėjų - atviros mokyklos samprata. Vadovaujantis psichologų humanistų A. Maslou ir K. Rodžerso teiginiais, didelis dėmesys skiriamas asmenybės formavimuisi - jos veržimuisi į ateitį, siekiu laisvai realizuoti savo galias. Programa remiasi ekologine raidos teorija (U. Bronfenbrenneris, R.R. Sears), kuri orientuota į bendradarbiavimą ir partnerystę su šeima, bendruomene, gamtinės, socialinės ir kultūrinės aplinkos įtaka vaiko ugdymuisi. Siekiama, kad vaikams būtų sudaryta galimybė rinktis veiklą pagal interesus ir poreikius, juos tobulinti, skatinti naujų atsiradimą, kiekvienam amžiaus tarpsniui svarbių gebėjimų nuoseklų ugdymą(si).

Ikimokyklinio ugdymo programa bus atnaujinama, kintant ugdymo turiniui ir vykstant pokyčiams įstaigos bendruomenėje.

1.1. Vaikai ir jų poreikiai

Įstaigą lanko 1,5-7m. vaikai. Veikia devynios ikimokyklinio, dvi priešmokyklinio ugdymo grupės. Į grupes integruojami specialiujų ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai. Lopšelyje-darželyje dirba kompetentingi pedagogai, gebantys ugdyti šiuolaikinio vaiko kompetencijas, suteikti jam pagalbą, atsižvelgiant į individualius ar specialiuosius ugdymosi poreikius, galimybes, išvelgti daromą pažangą, įvertinti pasiekimus, priimti vaiką tokį, koks jis yra.

Vaikams, turintiems kalbos ir komunikacijos problemų, teikiama kvalifikuota logopedo pagalba, turintiems judėjimo sutrikimų - neformalaus ugdymo (kūno kultūros) mokytojos kvalifikuota pagalba, turintiems psichologinių sunkumų - psichologo konsultacijos, šeimoms, turinčioms menkus socialinius įgūdžius - socialinio pedagogo pagalba. Gabiems vaikams sudaromos sąlygos lankyti dailės, muzikos užsiėmimus du kartus per savaitę. Tėvų pageidavimu veikia ritminių šokių, anglų kalbos, keramikos, šachmatų neformalaus ugdymo būreliai.

Įgyvendinant Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją (ratifikuotą 1995m. liepos 3d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983) pedagogai vieningai laikosi nuostatos, kad svarbiausia – užtikrinti aktyvų vaiko dalyvavimą įstaigos gyvenime ir suteikti galimybę dalyvauti, priimant sprendimus, liečiančius jo gyvenimą darželyje. Vaikai turi galimybę reikšti savo nuomonę, teikti siūlymus ir rinktis veiklą pagal savo interesus bei poreikius. Atsižvelgiant į vaiko pageidavimus, norus, grupėje įrengiami veiklos kampeliai (centrai, erdvės). Sudaromos sąlygos žaidimams. Siekiama, kad ugdytų (-si) šiuolaikinės vaiko kompetencijos.

1.2. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Analizuojant tėvų vertybinių nuostatų kaitą, jų požiūrį į vaiko auklėjimą, šeimos sudėtį, požiūrį į darbą, laisvalaikį, išsilavinimo lygį ir kt., siekiama išsiaiškinti klientų poreikius. 1,5-3 metų amžiaus vaikų tėvai pageidauja geros mažylių priežiūros, globos, kad vaikai įgytų savarankiškumo, higienos įgūdžių, mokytųsi kartu su kitais vaikais žaisti, bendrauti. Ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvų lūkesčiai- sudaryti sąlygas visapusiškam vaiko vystymuisi, vaiko gabumams atsiskleisti ir juos tobulinti; užtikrinti fizinį ir psichologinį saugumą; suteikti objektyvią, savalaikę, konfidencialią informaciją apie vaiko gebėjimus, pasiekimus, pažangą; skatinti vaikų saviraišką. Tėvai, auginantys specialiujų ugdymo poreikių vaikus, pageidauja švietimo pagalbos specialistų paslaugų. Vietos bendruomenė, tėvai pageidauja psichologo konsultacijų, sprendžiant vaikų ugdymo problemas.

1.3. Regiono ir švietimo teikėjo savitumas

Kauno lopšelis-darželis „Rasytė“ yra Šilainių seniūnijos ikimokyklinė įstaiga.

Vaikai kartu su auklėtojais turi galimybę nuo Šilainių kalno (apžvalgos rato) stebėti Kauno panoramą, susipažinti su vietovardžiais, vykti pėsčiomis į Sargėnų dvaro regioninį parką, biblioteką, paštą, ondotologijos kliniką „Neodenta“, aplankyti Šilainių bažnyčią, Šilainių gaisrinę, Šilainių seniūniją, vykti į kitas Kauno miesto įžymias vietas. Bendradarbiaujant su Šilainių ir Vilijampolės seniūnijų ikimokyklinėmis įstaigomis, T. Ivanausko progimnazija, organizuojamos parodos, šventės, varžybos, akcijos, projektai, dalinamasi gerąja darbo patirtimi.

Lopšelio-darželio „Rasytė“ pedagogai skleidžia savo patirtį kitų ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogams, dalinasi inovatyviai vaikų ugdymo patirtimi. Sėkmingai taikomas projektų metodas padeda plėtoti demokratinius bendradarbiavimo santykius bendruomenėje ir ugdytis profesines pedagogų kompetencijas, gerinti ugdymo proceso kokybę.

Kauno lopšelis-darželis „Rasytė“ yra paramos šeimai centras, kultūros židinys Šilainių mikrorajone. Lopšelis-darželis „Rasytė“ – atvira ir šiuolaikiška, besimokanti ikimokyklinė įstaiga, teikianti kokybiškas ugdymo paslaugas, ugdymą grindžianti inovatyviais metodais ir modernia aplinka.

Įstaiga dalyvauja Ugdymo inovacijų centro projekte „Gera pradžia“, Respublikiniame „Olimpinė karta“ projekte, rengia ir vykdo ikimokyklinių įstaigų bendrus projektus, glaudžiai bendradarbiauja su T. Ivanausko progimnazija, yra aktyvūs respublikinės ikimokyklinių įstaigos darbuotojų asociacijos „Sveikatos želmėnėliai“ nariai, RIUKKPA nariai, nuo 2008 m. pripažinta sveikatą stiprinančia mokykla.

Įstaigoje skatinamas gabių vaikų tobulėjimas. Nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, amžiaus, lyties, sudaromos galimybės atsiskleisti vaiko gabumams ir kūrybiškumui. Įvairiomis veiklos formomis ir metodais skatinamas vaikų dalyvavimas meno, sporto renginiuose įstaigoje ir už jos ribų.

1.4. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Kauno lopšelis-darželis „Rasytė“ – atvira ir šiuolaikiška, besimokanti ikimokyklinė įstaiga, teikianti kokybiškas ikimokyklinio ugdymo auklėtojų, priešmokyklinio ugdymo pedagogų, logopedo, neformalaus ugdymo mokytojo, muzikos vadovo, psichologo, menų pedagogo, socialinio pedagogo paslaugas. 11 mokytojų ir pagalbos vaikui specialistai įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 8- aukštąjį neuniversitetinį, 7- aukštesnįjį. Direktorė ir direktoriaus pavaduotoja ugdymui turi I vadybinę kategoriją, mokytojo kvalifikacinę kategoriją - 5, vyresniojo mokytojo - 13, metodininko- 5 mokytojai ir pagalbos vaikui specialistai. Psichologė yra baigusi VDU sveikatos psichologijos studijų programą, įgijusi psichologijos magistro kvalifikacinį laipsnį, jos kvalifikacija prilyginama IV kategorijai. Neatestuotų mokytojų nėra. Dauguma pedagogų turi daugiau kaip 15 metų darbo stažą.

Kvalifikuoti specialistai, nuolat papildantys, atnaujinantys žinias kursuose, seminaruose, dalyvaujantys projektuose, teikia kryptingą pedagoginę, kultūrinę paramą visoms šeimoms, auginančioms spec. ugdymosi poreikių vaikus. Bendradarbiaudami su Šilainių poliklinika, PPT, padeda spręsti psichologines problemas, pagal kompetenciją atlieka SUP vaikų vertinimus, teikia tėvams informavimo ir konsultavimo paslaugas. Vadovaujantis PPT išvada organizuoja ugdymą pagal individualią programą. Užtikrinant SUP vaikų tęstinumą mokymuisi mokykloje, kartu sprendžia integracijos problemas su T. Ivanausko progimnazijos pedagogais.

Įstaiga plėtoja partnerystės ryšius su Kauno pedagogų kvalifikacijos centru, leidyklos „Šviesa“ mokymo centru, Kauno kolegijos J. Vienožinskio menų fakulteto Ikimokyklinio ugdymo katedra.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Kauno lopšelio – darželio „Rasytė“ ugdymo programa grindžiama šiais principais:

Individualizavimo

- sudaromos ugdymosi sąlygos kiekvieno vaiko tobulėjimui, atsižvelgiant į vaiko sveikatą, išgalias, turimą patirtį, pomėgius, gyvenimo ritmą, brandos ypatybes;
- taikomi skirtingi ugdymo metodai įvairių gebėjimų vaikams.

Tęstinumo

- ankstyvojo, ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo jungties sustiprinimas, ugdymo turinio derinimas ir progreso numatymas, adaptacinio laikotarpio palengvinimas, atkreipiant dėmesį į vaiko turimą patirtį ir gebėjimų lygį;
- tęstinumo užtikrinimas, siekiant vaiko fizinio, socialinio ir psichinio ugdymosi šeimoje ir darželyje darnos.

Lygių galimybių

- vaikų lygybės užtikrinimas, nepaisant jų lyties, socialinės padėties, religinių įsitikinimų ar pažiūrų, neįgalumo, kiekvienam asmeniui laiduojant kokybišką ugdymą;
- sudaromos optimalios sąlygos integracijos į visuomenę specialiųjų poreikių vaikams;
- sudaromos sąlygos gabių vaikų tobulėjimui.

Humaniškumo

- gerbiamas vaikas kaip asmenybė, pripažįstant vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybę ir savarankiškumą, teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį;
- sudaromos sąlygos įvairių vaiko galių plėtojimuisi, harmoningam asmenybės vystymuisi.

3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

TIKSLAS

Atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius.

UŽDAVINIAI:

- Partnerystėje su šeima padėti vaikui ugdytis individualias galias, lemiančias harmoningą asmenybės raidą ir jos integracijos į visuomenę sėkmę.
- Puoselėti vaikų kūrybiškumą, saviraišką, žadinti jautrumą aplinkos estetikai, menui, skatinti atskleisti save meno priemonėmis ir kitais būdais.
- Stiprinti ir saugoti vaiko psichinę ir fizinę sveikatą, tenkinti aktyvumo ir judėjimo poreikį.
- Skatinti vaikus domėtis kitais žmonėmis, veikti, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais.
- Formuoti supratimą apie aplinkinį pasaulį, sudarant galimybes patirti pažinimo džiaugsmą, lavinti intelektualinius gebėjimus, mokyti atrasti ir perimti įvairius pasaulio pažinimo būdus.

4. UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

Kauno lopšelio-darželio „Rasytė“ ugdymo programos turinys išdėstytas pagal kompetencijas, apima 18 pasiekimų sričių, jungiant jas į atskirų kompetencijų- socialinės, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo ir meninės - struktūrą.

Ugdymo programos turinys dėstomas pagal kompetencijas dvejose lentelės grafose. Lentelės viršuje pateiktos vaiko ugdymosi pasiekimų sritys ir vertybinės nuostatos. Pirmoje grafoje išskiriami esminiai gebėjimai, atskleidžiantys, ką vaikas pagal savo individualias galimybes, ugdymosi tempą turėtų pasiekti iki šešerių metų. Antroje grafoje pateikiamos galimos vaikų veiksenos nuo 1,5 iki (5) 6 metų amžiaus, padėsiančios įgyti siektinų gebėjimų. Veikla aprašoma apibendrintai, nepateikiant konkrečių veiklos idėjų, temų.

Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimo įstaigoje laiką: jam valgant, ruošiantis ilsėtis, einant į lauką, bendraujant, dalyvaujant pedagogų organizuotoje ir pačių vaikų spontaniškoje veikloje.

Visos šios kompetencijos glaudžiai tarpusavyje siejamos ir integruojamos. Veiksenos grindžiamos nuoseklumo ir perimamumo principu, nuo vaikai artimos (šeimos, namų aplinkos, gimtosios vietovės, gamtos) prie tolimesnės aplinkos ir reiškinių. Veiksenų pasirinkimą lemia grupės savitumas, lankančių vaikų poreikiai, turima patirtis, gebėjimai, laikmečio aktualijos.

4.1.1. KALBOS IR KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO VEIKSENOS
<p>Sakytinė kalba. Vertybinė nuostata. Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.</p>	
<p>Geba klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą.</p>	<p>Vaikas gestais, mimika parodo, kad klausosi suaugusiojo, trumpais žodeliais atsako į klausimus, reaguoja į vaikų kalbą; diferencijuoja skirtingas balso intonacijas; supranta elementarią buitinę kalbą ir savo bei artimųjų vardus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių; išklauso ir supranta du prašymus, kvietimus, reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus; klausosi skaitomų pasakų, aplinkinių pokalbių, sekamų, skaitomų ar deklamuojamų kūrinių; pradeda išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Klausosi jau žinomų kūrinių; supranta sudėtingesnio turinio tekstus; klausosi savo ir draugų kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, pajuokavimų, enzimų bendrine kalba ir tarpe. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą, pajuokavimus, frazeologizmus, perkeltinės prasmės žodžius, artimiausiojo aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. SUP ir SP vaikai klausosi(s) ir diferencijuoja aplinkos ir kalbos garsus, klausant įrašų ir gyvo balso.</p>
<p>Geba kalbėti(s) su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšti savo išgyvenimus, mintis, patirtį.</p>	<p>Vaikas čiaučka, vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardinti, norams išsakyti: noriu, duok, ate ir kt. Noriai dalyvauja pokalbiuose, 2-4 žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori; padedamas suaugusiojo kartoja girdėtus trumpus kūrinius; pasakoja, ką mato iliustracijoje ar paveikslėlyje, sako “ačiū”, “prašau”. Domisi jį suprančia aplinka, daiktais, pavadina drabužius (kelnės, sijonas, suknelė ir kt.), baldus (stalas, kėdė, lova ir kt.), indus, žaislus, daržoves, vaisius, naminius guvulius (arklys, karvė, šuo, katė), gyvūnus (vilkas, meška, kiškis, dramblys); vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus; žaidžia kalbėdamas; plečia pasyvų žodyną žodžiais, reiškiančiais įvairius veiksmus (pvz.: sėsti, rengtis, valgyti, vežioti...); pratinasi taisyklingai vartoti daiktavardžių skaičių (vienaskaita, daugiskaita), kalbėdamas derina būdvardžius ir daiktavardžių giminę, skaičių (piktas šuo, gražus medis). Vartoja daiktavardžius su prielinksniais <i>į, po, ant</i> (<i>į namus, ant stalo, po stalu</i>).</p>
	<p>Laisvai kalba taisyklingais sudėtiniais sakiniais, vartoja visas kalbos dalis; seka girdėtas ir sukurtas pasakas. Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą; klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajauta. Pasakoja apie aplinkos reiškinius, gamtą, įvairias detales, būsenas, komentuoja meno kūrinius, atpasakoja ir kuria pasakas, padavimus ir kt., keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonaciją. Atlieka užduotis prie interaktyvios lentos, grupuodami daiktus pagal temas; pasakoja pagal siužetinį paveikslėlį; sudėlioja teisingai paveikslėlio dalis pagal siužetą.</p>
<p>Rašytinė kalba. Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.</p>	
<p>Geba atpažinti raides, žodžius kitus simbolius</p>	<p>Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo; pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles; atkreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius, raides, grafinius vaizdus aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.</p>

	<p>Domisi abėcėlės raidėmis, pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide; supranta, kad raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką; pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijos ir asmeninės patirties; žino keliolika abėcėlės raidžių; pažįsta parašytą žodį kaip atskirą raidžių junginį.</p> <p>Atlieka taktilines – sensorines užduotis: kopijuoja, dėlioja iš įvairių detalių geometrines figūras, rašo ženklus, raides, skaičius ant šviesos stalo, smėlyje; pedagogas rašo įvairius ženklus vaikui ant nugaros, o vaikas mėgina kopijuoti lentoje, smėlyje, ant stalo ir pan.</p>
<p>Geba domėtis skaitomu tekstu, jungti raides į visumą, pradeda skaitinėti</p>	<p>Vaikas manipuliudamas žaislinėmis knygelėmis, rodo teigiamas emocijas; atsiverčia knygą, liečia pirštais, tyrinėja paveikslėlius ir užrašus;</p> <p>Reaguoja į skaitomą tekstą; pamatęs aplinkoje parašytas raides, nupieštus simbolius klausia kas čia?; reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma po kelis kartus, nekeičiant teksto; domisi skaitymu, įvardija objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus; vartoja trumpus sakinius, įsijungia į suaugusiojo pasakojimą dalyvaudamas dialoge.</p> <p>Klausosi pasakų, eilėraščių ar kt. kūrinėlių, domisi aptaria jas, mokosi rišliai ir sklandžiai reikšti savo nuomonę, pasakoti girdėtą tekstą; bando iliustruoti kūrinėlį, parenkant paveikslėlius, sudarant vaizdus ant flanelografo, šviesos stalo, seka pasakas pagal iliustracijas; atpažįsta besikartojančius simbolius, ženklus, juos apvedžioja, apibraukia, stengiasi grafiškai pavaizduoti; sieja garsą su ženklu, diferencijuoja panašias raides ir fonemas; atlieka įvairius foneminės klausos lavinimo pratimus.</p> <p>Bendraudami dialogu su suaugusiais ir bendraamžiais sklandžiai reiškia savo jausmus, norus, nuotaiką, būseną, kalba pilnais sakiniais; vartoja naujus žodžius, išsireiškimus, vaizdingus posakius, palyginimus, priešodžius, patarles, supranta kai kurių patarlių, priešodžių prasmę, paaiškina juos, mena mįsles, seka pasakas be galo.</p> <p>Planuojant ir apibendrinant veiklą, apibūdinant veiksmų nuoseklumą, vartoja sąvokas pirma, paskui, po to, šiandien, rytoj ir pan.; dėlioja siužetinius paveikslėlius, mokydamiesi nuosekliai pateikti įvykių seką; nuosekliai pasakoja savo išpūdžius patirtus ekskursijų, išvykų ar pasivaikščiojimų metu, kalba taisyklingais pilnais sakiniais.</p> <p>Gabūs vaikai reiškia savo sugebėjimus, dalyvaudami konkursuose, viktorinose, gegužinėse, festivaliuose, puoselėdami lietuvišką žodį įstaigoje ir už jos ribų; pastebi draugų netaisyklingą kalbą ir ją pataiso.</p> <p>SUP vaikai logopedinių pratybų metu, mokosi nuosekliai, taisyklingai ir sklandžiai sudėlioti sakinio dalis; stengiasi sukaupti dėmesį, diferencijuoti paveikslėlius.</p> <p>Interaktyvioje lentoje pagal paveikslėlių pavadinimo pirmąjį garsą suranda ar parašo raidę, jungia į visumą.</p>
<p>Geba domėtis ir manipuluoti įvairiomis rašymo priemonėmis bei rašymo būdais</p>	<p>Vaikas stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, spontaniškai brauko jomis įvairias linijas popieriaus lape; keverzoja vertikalias ir horizontalias linijas.</p> <p>Kraigalionėse ir piešiniuose atsiranda realių raidžių elementai ir raidės, kuriomis pradeda manipuluoti įvairoje veikloje; domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama ir pan.).</p> <p>Kopijuoja raides, paprastus žodžius; kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais; braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus.</p> <p>Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis; spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius; įvairiais simboliais bando perteikti informaciją, supranta rašymo tikslus.</p> <p>Atlieka taktilines – sensorines užduotis: piešia ar rašo pirštu smėlyje, ant šviesos</p>

	stalo, markeriu, kreidelėmis ir flomasteriais lentoje, planšetiniame kompiuteryje ir kt.
--	--

4.1.2. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

<i>Savivoka ir savigarba.</i> <i>Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai</i>	
ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO VEIKSENOS
Geba suprasti savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė	<p>Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Pašauktas vardu, pasuka galvą, žiūri į akis; pasako savo vardą kitam, parodo pirštukais metukus... Žaidžia savo rankytėmis (suneria, viena liečia kitą), susitelkdamas patiriamais pojūčiams. Atpažįsta ir parodo save kūdikystės, šeimos, vaikų grupės nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, pavadina 5–6 kūno dalis.</p> <p>Žaidžia, bendrauja, nusako savo bei kitų žmonių panašumus ir skirtumus; domisi šeimos, grupės gyvenimu; eksperimentuoja visais savo jutimais; stebi save.</p> <p>Domisi savimi, supranta ir taria savo, artimųjų vardus; supranta ir vartoja įvardžius (aš, tu, mes);</p> <p>Supranta ir pavadina skirtingo amžiaus ir lyties žmonių pavadinimus (berniukas, mergaitė, teta, dėdė...).</p>
Geba priskirti save savo šeimai, grupei, bendruomenei	<p>Pamatęs ateinančią mamą, šypsosi, tiesia rankas. Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją. Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę.</p>
Geba pasitikėti savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka	<p>Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo. Skiria vertinimus (blogai, gerai), žodžius „galima, negalima, reikia, netrukdyk draugui, atiduok“.</p> <p>Giriasi, kad turi daug draugų. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.</p> <p>Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.).</p> <p>Žaidžia laisvai, išradingai, nebijodamas keisti, daryti savaip; pats sumano, planuoja ir organizuoja žaidimą, kitokią pasirinktą veiklą. Vaikai, turintys fizinių bei kalbos trūkumų, bendrauja su kitais, pratinasi susitaikyti su negalia, įrodo, kad fiziniai trūkumai netrukdo būti geram, oriam, sąžiningam, vertam kitų pagarbos ir meilės.</p>
Geba suprasti ir ginti savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	<p>Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. Sulaikius bėgantį, veržiasi iš rankų, įnirtingai reiškia protestą. Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas. Vaikas nenori eiti į darželį, nes kiti su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik vienas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti).</p>

<i>Emocijų suvokimas ir raiška.</i> <i>Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.</i>	
ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO VAIKSENOS
Geba atpažinti bei įvardinti savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis	<p>Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas. Paklaustas „Kuris verkia?“, vaikas parodo paveikslėlį su verkiančiu berniuku, paklaustas „Kuris juokiasi?“, rodo paveikslėlį su besijuokiančiu vaiku.</p> <p>Pradeda vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Ant suaugusiojo supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pareikšti: „Aš piktas!“ Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs). Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Gali nutaisyti veido išraišką ir pavadinti pagrindines emocijas: piktas, linksmas, liūdnas.</p> <p>Žaidžia stalo žaidimą „Emocijos“, atrenka emocijų paveikslėlius, nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.</p>
Geba įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreikšti tinkamais, kitiems priimtinais būdais	<p>Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Verkia, kai yra alkanas, šlapias ar ilgesniam laikui paliktas vienas. Kai vaiku besirūpinantis suaugusysis greta, vaikas nuo jo atsiskiria ir drąsiai tyrinėja aplinką, rizikuoja. Ko nors išsigandęs, bėga pas suaugusįjį ir jo ramina greitam nurimsta. Atsiskyręs liūdi, verkia, vėl susitikęs – džiaugiasi, leidžiasi, nori būti jo ramina. Krykštauja, kai suaugusieji su juo žaidžia. Vaikas džiaugsmą išreiškia ir ramiai šypsodamasis ir kvatodamas balsu. Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus, lengviau išvelgiamos pasikeitusių nuotaikų priežastys – pavargo, kitas vaikas atėmė žaislą ir pan.</p> <p>Bendraudamas, veikdamas suvokia ir valdo savo jausmus, žino savo pomėgius, juos plėtoja, savo poreikius, interesus derina su grupės vaikų poreikiais, interesais.</p>
Geba žodžiais ir elgesiu atsiliepti į kito jausmus (užjaučia, padeda)	<p>Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia). Kai grupėje verkia kitas vaikas, irgi gali pravirkti. Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesia žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos. Pradeda kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.</p> <p>Padeda bendraamžiui ar suaugusiam; kviečia kitą vaiką žaisti kartu; paguodžia kitą, padeda kitam sunkiose situacijose. Klausydamiesi įvairių gyvenimo istorijų, supranta, kad kai kurie vaikai neturi šeimos, jiems reikia padėti, užjausti.</p>
<i>Santykiai su suaugusiais.</i> <i>Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.</i>	
ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO VEIKSENOS
Geba pasitikėti pedagogais, juos gerbti, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje	<p>Džiaugiasi pamatęs auklėtoją: šypsosi, čiauška ir džiaugsmingai juda, kai jį kalbina auklėtojas. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Vaikas atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairosi, ką ir su kuo žaisti.</p> <p>Stebi suaugusiųjų veiksmus, klauso paaiškinimų, išbando naujus veikimo bei elgesio būdus, perima ir pritaiko juos atitinkamai situacijai.</p>
Geba mokytis iš	Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori – panešioti, padainuoti, paskaityti. Drąsiai

pedagogų, drašiai reikšti jiems savo nuomonę, tartis, derėtis	veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Paklaustas, suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Vaikas įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbasi su auklėtoju, ką ir kaip daro, klausia patarimų, prašo priemonių, rodo, ką padarė. Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Paprašo auklėtojo pabūti ligoniu ir jį „gydo“: paklauso širdies ritmo, matuoja temperatūrą, „išrašo“ receptą, paguldo jį į „ligoninę“. Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.
Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais	Išreiškia nerimą: šliaužia, ropoja, eina prie auklėtojo, tiesia rankas, kad šis jį paimtų, kai į grupę įeina nepažįstamas žmogus. Iš grupės į salę eina vedamas už rankos, išsigąsta scenoje pamatęs nepatrauklų personažą. Kalbasi su į grupę atėjusiais darbuotojais, kartu atlieka bendrą veiklą. Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus. Pasako, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais suaugusiais žmonėmis, kai šalia nėra artimo suaugusio žmogaus, žino, kad pasiklydus, pagalbos reikia kreiptis į policininką, pardavėją.
Santykiai su bendraamžiais. Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	
ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO ELGSENOS
Geba suprasti, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku	Kartu sprendžia grupės reikalus, konfliktines situacijas, išsiaiškindami, kuris elgesys geras, o kuris blogas; kuria grupės taisykles, laikosi sprendimų, prisiima dalį atsakomybės už mažesniuosius šeimos narius, draugus, greičiau pažeidžiamus asmenis. Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku. Gali turėti vieną ar kelis ne - nuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko. Pasako, kuris vaikas yra jo draugas.
Geba palankiai bendrauti su visais (suprasti kitų norus, dalintis žaislais, tartis, užjausti, padėti)	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. Tariausi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Žaidžia laisvai, išradingai, nebijodamas keisti, daryti savaip; pats sumano, planuoja ir organizuoja žaidimą, kitokią pasirinktą veiklą. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius. Taikiai diskutuoja, tariausi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Bendraudamas pratinasi pastebėti ir priimti kitų vaikų dėmesį, palankumo ženklus, pats rodo palankų ir pagarbų dėmesį kitiems. Domisi kitu, jo sumanymu, pratinasi klausytis ir girdėti kalbantįjį, atsako į klausimus, pats paklausia, pasakoja; atsineša į grupę šeimos nuotraukų, pasakoja apie šeimos tradicijas, papročius, šventes, dalinasi išpūdžiais. Vaikai, turintys fizinių bei kalbos trūkumų, bendrauja su kitais, pratinasi susitaikyti su negalia, įrodo, kad fiziniai trūkumai netrukdo būti geram, oriam, sąžiningam, vertam kitų pagarbos ir meilės.

Geba suaugusiojo padedamas suprasti savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems	Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio, grupės taisyklių, jų laikytis, suvokia savo veiksmų pasekmes, prisiima atsakomybę.
Savireguliacija ir kontrolė Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	
ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO ELGSENOS
Geba laikytis susitarimų, elgtis mandagiai	Auklėtojai skaitant grožinius kūrinius, susipažįsta su kultūringo elgesio, bendravimo taisyklėmis. Kalbasi, diskutuoja apie draugus ir draugystę, bendrauja mandagiai, gerbia vienas kitą, vartoja žodelius <i>ačiū, prašau, atsiprašau ir kt.</i> Kartu sprendžia šeimos, grupės reikalus, konfliktines situacijas, kuria bendrus darbus, projektus, grupės taisykles, laikosi sprendimų, prisiima dalį atsakomybės mažesniuosius šeimos narius, draugus, greičiau pažeidžiamus asmenis. Žaisdamas ar ką nors veikdamas vienas arba greta kito, stengiasi susikaupti, netrukdyti kitiems, dalijasi patirtimi, žaislais, priemonėmis; neįžeidinėja SUP vaikų, padeda jiems.
Geba bendraudamas su kitais kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiau drinęs geba nusiraminti	Pargriuvęs bėga pas auklėtoją, ramina, nustoja verkti. Užsigavęs nesmarkiai vaikas pats nusiramina, jei auklėtoja gražiai šypsosi ir ramina, įvardina jausmus („pykstu, nes...“, „džiaugiuosi, nes...“). Reaguoja į auklėtojo pastabas (pakelia ranką norėdamas suduoti kitam vaikui, bet išgirdęs auklėtojo „Ne!“ ir pamatęs griežtą veido išraišką, susilaiko). Nusiramina klausantis ramios muzikos, pažaidęs vienas ramybės kampelyje. Pratinasi šeimoje, grupėje elgtis savarankiškai, tarpusavyje derina ketinimus ir veiksmus. Vaikai, turintys emocijų, elgesio ir soc. raidos sutrikimą, spec. pedagogo padedami, mokosi kontroliuoti savo elgesį, valdytis įprastose nedidelės įtampos situacijose.

4.1.3. SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Fizinis aktyvumas. Vertybinė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus	
ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO VEIKSENOS
Geba eiti, bėgti, šliaužti ropoti.	Vaikas bėga tiesiomis kojomis, atsėdęs ant riedančio daikto stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia. Ropoja remiantis plaštakomis ir keliais. Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes), apeina arba peržengia kliūtis, bėga keisdami kryptį ir greitį, šliaužia gimnastikos suolelio prisitraukdamas rankomis. Eina ant pirštų galų, kulnų, eina siaura linija, gimnastikos suoleliu, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius rankomis ir kojomis. Eina pakaitiniu ir pristatomu žingsniu, bėgioja vingiais lėtėdamas ir greitėdamas, bėga ant pirštų galų. Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Bėga pristatomu ir pakaitiniu žingsniu atlikdami užduotis, eina ir bėga atlikdamas užduotis rankom. Eina ir bėga nuožulnia plokštuma.
Geba lipti, šokinėti koordinuotai.	Lipa laiptais aukštyn pristatomu žingsniu laikydamasis už turėklų, lipa vertikaliomis kopėtėlėmis pristatomu žingsniu. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka linija, vaikas laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos. Lipa aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Vaikas suglaustomis kojomis šoka į apskritimo

	<p>vidų, paskui išorę, po to šokinėja viena koja.</p> <p>Lipa tiesiu stulpu į viršų prisilaikydami rankomis ir kojomis (lavinama rankų ir kojų ištvėrmė), po to nučiuožia žemyn, vaikai lavina lipimo, čiuožimo įgūdžius.</p> <p>Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka nedideles kliūtis. Vaikas užlipa ant paaukštino ir nušoka ant žemės, pašoka siekdamas pakabinto daikto.</p> <p>Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka iš vietos į tolį atsispidamas abiem kojom, šoka į aukštį išsibėgėjus, šokinėja iš lanko į lanką, žaidžia judriuosius žaidimus, dalyvauja estafetėse.</p> <p>Žaidžia judriuosius žaidimus: „Skinu vaisius“, „Šuoliai per kliūtis“, „Žiogai“, „Pasiiek kamuoliuką“ ir kt.</p> <p>Lauko aikštelėje:</p> <p>Lipa laiptais aukštyn į čiuožyklą laikydamasis už turėklų. Lipa aukštyn ir žemyn į namelį nesilaikydamas už turėklų. Nušoka ant žemės nuo kariatės laiptelio, šokinėja iš kariatės.</p> <p>Vaikai žaidžia jiems patinkančius komandinius žaidimus- kvadrata, krepšinį, futbolą, estafetes ir kitus judrius žaidimus bei siužetinius žaidimus, meta pagauna, spiria, atmuša kamuolį, išlaiko pusiausvyrą.</p> <p>Žaisdami komandinius žaidimus, mokosi laimėti ir pralaimėti, kilniai elgtis rungtyniaujant.</p> <p>Lipa medinėmis kopėtelėmis aukštyn, žemyn, daro atsilenkimus, prisitraukimus, bando išsilaikyti supdamiesi, įsikibę rankomis į skersinį.</p>
<p>Geba išlaikyti pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlikti veiksmus, kuriems būtina akių – rankos koordinacija.</p>	<p>Spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. Klauso komandos, keičiant veiklą: eiti ir išgirdus signalą sustoti, po to vėl eiti. Dažnai nepraranda pusiausvyros lipdamas, bėgdamas, bando pastovėti ant vienos kojos.</p> <p>Eina salės pakraščiu tarp dviejų nubrėžtų linijų, neužminant jų, eina nubrėžta linija, ant žemės padėta stora virve, atlieka nesudėtingas užduotis ant gimnastikos suoloelio. Žaidžia judriuosius žaidimus: „Gandrai“, „Nesušlapk kojųčių“, „Lenktynės su kliūtimis“ ir kt.</p> <p>Laipioja kopėtelėmis, bokšteliais, eina gimnastikos suoloeliu prasilenkdamas su draugu, šokinėja gimnastikos suoloeliu atsispidamas abiem kojom.</p> <p>Meta smėlio maišelius kaire ir dešine ranka į tolį.</p> <p>Meta kamuolį vienas kitam ir gauda, į taikinį (atstumas 3m.), viena ranka į žemę, pagauna kita, į siena ir pagauna kamuolį. Varo kamuolį dešine ir kaire ranka, tiksliai atlieka įvairių sporto šakų elementus.</p> <p>Lauko aikštelėje:</p> <p>Nepraranda pusiausvyros lipdamas į namelį, išlipa ir įlipa į karietą. Laipioja horizontaliomis kopėtelėmis. Meta ir gauda kamuolį vienas kitam lavindami orientaciją. Smėlio dėžėje stato pilis, „kepa“ pyragus, lavindami akių – rankos koordinaciją.</p> <p>Mina ir vairuoja triratuką, ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį, spiria kamuolį, ridendamas, ar mesdamas kamuolį vaikas taiko į nurodytą taikinį.</p> <p>Laipioja mediniu tilteliu naudojantis virve, išlaikydami pusiausvyrą. Eidami tilteliu vaikai geba išlaikyti pusiausvyrą, koordinaciją siūbuojančioje aplinkoje. Mokosi prasilenkti eidami vienas priešais kitą.</p>

<p>Geba atlikti užduotis smulkiajai motorikai lavinti.</p>	<p>Ridena, meta, gauda kamuolį; sudeda 4-6 kaladėles vieną ant kitos; varto knygelę po vieną puslapį; atsuka ir užsuka dangtelius. Tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, įkerpa popieriaus kraštą, į išvirkščią pusę išverčia savo kojines, įdeda kaštoną į dėžutę pro nedidelę angą, Geba ridenti kamuolį gimnastikos suoleliu. Laiko pieštuką tarp nykščio ir kitų pirštų, piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras, taisyklingai laiko žirkles ir kerpa, klijuoja iškirptas detales. Varsto batų šniūrelius, užsisega sagas. Bando piešti statinius, gyvūnėlius, pieštuką laiko taisyklingai. Veria ant virvutės smulkius daiktus, iš storų siūlų geba pinti kasą, vyti virves. Tiksliai valdo pieštukus ir žirkles atlikdamas ką nors piešdamas ir kirpdamas, Taisyklingai iškerpa atskiras detales. Savarankiškai įveria siūlą, dygsniuoja. Lauko aikštelėje: Žaisdami su smėliu, piešdami kreidelėmis ant plytelių lavina smulkiają motoriką</p>
<p><i>Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai.</i> <i>Vertybinė nuostata. Noriai ugdomi sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius</i></p>	
<p>ESMINIAI GEBĖJIMAI</p>	<p>VAIKO VEIKSENOS</p>
<p>Geba tvarkingai valgyti ir gerti.</p>	<p>Vaikas padedamas arba savarankiškai valgo šaukštu, šaukšteliu, geria iš puoduko; pradeda naudoti stalo įrankius; pasako kokius patiekalus mėgsta. Valgo gana tvarkingai, taisyklingai naudojasi šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu. Pavalgęs padėkoja, nusivalo servetėle. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais; taisyklingai naudojasi peiliu. Valgydamas laiko šakutę kairiąja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų. Padedamas suaugusiojo arba savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą.</p>
<p>Geba savarankiškai atlikti savitvarkos veiksmus: apsirengti ir nusirengti</p> <p>naudotis tualetu</p> <p>praustis, šluostytis, šukuotis.</p>	<p>Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia: mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius; maunasi (nusimauna) kelnes, aunasi (nusiauna) batukus, velkasi (nusivelka) megztinį, užsideda (nusiima) kepurę. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti. Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Norėdamas tuštintis ar šlapintis, parodo mimika, ženklais (rodo į tualetu duris, atsineša puoduką) arba pasako; pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Dažniausiai savarankiškai naudojasi tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs, nusiplauna rankas. Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia toliau nuo kitų vaikų. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Priminus šukuojasi plaukus šukomis. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Prausiasi su muilu ir šluostosi rankšluosčiu; valosi dantis; skalauja burną.</p>

<p>Geba saugoti savo sveikatą ir saugiai elgtis aplinkoje.</p>	<p>Žaidžia judrius žaidimus; sportuoja; daro rytinę mankštą; valgo įvairų maistą; diskutuoja su kitais apie sveikatą ir jos tausojimą; varto knygeles sveikatingumo temomis; dūksta, šėlsta ir tuo pačiu pajaučia kaip gerėja savijauta; pagal poreikį kaitalioja judrią ir ramią veiklas. Diskutuodami, vykdydami sveikatingumo projektą, įsitikina, kad grūdinimas, sveika gyvensena apsaugo nuo ligų, stiprina sveikatą, gerina nuotaiką.</p> <p>Kalbasi su suaugusiu ir išsiaiškina, kas yra higienos normos, sužino, kad higienos įgūdžiai, mitybos kultūra padeda augti sveikam.</p> <p>Klausosi kūrinėlių apie saugų elgesį. Laikosi saugaus elgesio taisyklių žaidžiant grupėje, darželio kieme, miške, parke, prie vandens; kalbasi ir diskutuoja su draugais ir suaugusiais kaip saugiai elgtis su elektros prietaisais, aštriais daiktais, kaip elgtis pasiklydus, būti atsargiems su nepažįstamais žmonėmis; dalyvauja viktorinose, piešinių konkursuose su kt. grupių, darželių ar T. Ivanausko m-klos I-ųjų klasių vaikais; kviečiasi į svečius saugaus vaiko m-klos atstovus, Šilainių policijos nuovados inspektorius; patys vyksta į Žikevičiaus saugaus vaiko m-klą, gaisrinę.</p> <p>Paprašytas nuneša žaislą į jam skirtą vietą; sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas. Sutvarko dalį žaislų su kuriais žaidė.</p> <p>Priminus arba savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą, sudeda žaislus, šluosto dulkes, surenka šiukšles aikštelėje.</p>
--	--

4.1.4. PAŽINIMO KOMPETENCIJA

<p><i>Iniciatyvumas ir atkaklumas.</i> <i>Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.</i></p>	
<p>ESMINIAI GEBĖJIMAI</p>	<p>VAIKO VEIKSENOS</p>
<p>Geba savo iniciatyva pagal pomėgius pasirinkti veiklą, ilgam įsitraukti ir ją plėtoti.</p>	<p>Trumpam sutelkia dėmesį, seka judantį daiktą akimis, turi mėgstamus daiktus, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais.</p> <p>Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko.</p> <p>Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.</p> <p>Pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.</p> <p>Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą.</p> <p>SUP vaikai pageidavimus, norus išreiškia gestais, mimika, garsu.</p>
<p>Geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo.</p>	<p>Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos.</p> <p>Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.</p>

<p>Geba kreiptis į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.</p>	<p>Veiksmams ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusiųjų prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padėsinimo. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusiųjų. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusiųjų. SUP vaikai stebi kitų vaikų elgesį, jį mėgdžioja.</p>
<p><i>Tyrinėjimas.</i> <i>Vertybinių nuostatų. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.</i></p>	
<p>Geba aktyviai tyrinėti save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką.</p>	<p>Žaisdami, eksperimentuodami, bendraudami išbando įvairius pažinimo būdus: uosto, klausos, stebi, liečia, ragauja ima, judina, klausos, bando sudėlioti ir išardyti, džiaugiasi, kai pavyksta, giriasi kitiems, rodo. Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Praktiškai naudoja įvairius komunikacijos būdus bei priemones (judesio, gesto, kalbos ir kt.), suvokia jų simbolinę reikšmę. Apžiūrėdami senovinius daiktus, atkreipia dėmesį į kai kurias tradicines kultūros apraiškos priemones: puošybos elementus, ornamentus, medžiagas (linas, molis, gintaras); lygina su šių dienų dirbiniais. Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.</p>
<p>Geba įvaldyti tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą)</p>	<p>Tyrinėja, stebi oro ir klimato reiškinius, atlieka bandymus (stebi išpučiamo oro šaltyje, kondensavimąsi ant šalto stiklo, atkreipia dėmesį į vėją). Žaidžia smėlio ir vandens centre (kampelyje), smėlio dėžėje, susipažįsta su smėlio, vandens savybėmis, atlieka bandymus. Stebi vaivorykštę, piešia ją; gamina vėjo malūnelius. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybės išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz. lupą, mikroskopą). Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.) Pasivaikščiojimo metu atranda daiktų pėdsakus sniege, smėlyje, nusako, kokio daikto atspaudas, kokios jis formos; susipažįsta su daiktų savybėmis, nusako jas lydėdami: lygus- grublėtas, šiltas-šaltas, švelnus-šiurkštus ir kt. Žaisdami su smėliu, sniegu, iš įvairių daiktų atspaudų (ratų, geometrinių figūrų pėdų, plaštakų ir kt.) kuria bendrą paveikslą; pirštais, pėdomis, plaštakomis deda atspaudus dideliame popieriaus lape; ant popieriaus lapo apvedžioja plaštakos, pėdos kontūrus, pripiešia detales. Stebi, prižiūri grupėje augančius augalus: sėja, augina, stebi jų kaitą, išsiaiškina, kad augalams reikia drėgmės, saulės, šilumos. Stebi medžius, krūmus, lauko gėles ir kt., grožisi gamta, augalų įvairove; pastebi, kaip keičiasi gamta įvairiais metų laikais. Eksperimentuoja su mažiau įprastais daiktais, padedančiais suvokti kai kuriuos reiškinius (su padidinamuoju stiklu, mikroskopu, veidrodėliu, spyruoklėmis, lempa, magnetu); pedagogo prižiūrimai, pratinasi saugiai naudotis elektriniais, stikliniais, aštriais buities daiktais ir prietaisais.</p>

<p>Geba mąstyti ir samprotauti apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.</p>	<p>Suvokia ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar būtų galima tyrinėti. Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingus stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus, atlieka logines pratybas. Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. Žaisdami naudoja įvairius daiktus, žino jų paskirtį, klasifikuoja pagal rūšį, dydį, spalvą ir kt., palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.</p>
<p>Problemų sprendimas. Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.</p>	
<p>Geba atpažinti ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, suprasti, kodėl jie kilo.</p>	<p>Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą: nepasisekus kelis kartus į mažesnę indelį įdėti didesnę, paima mažesnę ir įdeda į didesnę). Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojimo būdus (stebi, kaip auklėtoja atsuka buteliuką). Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos. Atpažįsta, su kokių sunkumu ar problema susidūrė. Kelia probleminius klausimus („kas būtų jei žemėje nešviestų saulė?“ ir pan.); pastebi, kas sekamoje pasakoje ne taip, klausosi klaidinančių pasakų.</p>
<p>Geba suvokti savo ir kitų ketinimus, ieškoti tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas</p>	<p>Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos. Retsykliais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, ieško vis kitos išeities kitaip arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.</p>
<p>Geba numatyti priimtų sprendimų pasekmes.</p>	<p>Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų.</p>
<p>Mokėjimas mokytis. Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.</p>	

<p>Geba mokyti žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas kurdamas.</p>	<p>Domisi žaislais, daiktais, žmonėmis, reaguoja mimika, kūno judesiais, garsais, šypsena. Stebi ir kartuoja, mėgdžioja garsus, judesius, siekiant išgauti tą patį rezultatą. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.</p> <p>Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato.</p> <p>Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.</p> <p>Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.</p> <p>Norėdami ką nors išmokyti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja.</p> <p>Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso ką sako kiti, pasitikslina; ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiose šaltiniuose, pvz. enciklopedijose, žinyuose, internete.</p> <p>SUP vaikai stebi kitų vaikų elgesį, stengiasi pamėgdžioti, mėgina įsiminti ir taikyti tą pačią procedūrą, atlikdamas kitą veiksmą.</p>
<p>Geba įvaldyti kai kuriuos mokymosi būdus.</p>	<p>Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus ir kt. Atlieka užduotis prie interaktyvios lentos.</p> <p>SP ir SUP vaikai atlieka logopedines užduotis, mokosi susikaupti, lanko papildomus meninio ugdymo užsiėmimus.</p>
<p>Geba suprasti mokymosi procesą.</p>	<p>Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu... Kalba apie tai, ką norėtų išmokyti, ką darys, kad išmokytų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju.</p> <p>Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.</p>
<p><i>Aplinkos pažinimas.</i> <i>Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors naujo.</i></p>	
<p>ESMINIAI GEBĖJIMAI</p>	<p>VAIKO VEIKSENOS</p>
<p>Geba įvardinti ir paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius.</p>	<p>Apžiūrinėja naują aplinką, trumpam atkreikia dėmesį į save veidrodyje; bando pasiekti, paimti, paragauti, sudėti vienas ant kito žaislus ar daiktus.</p> <p>Pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.</p> <p>Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus augalų ir gyvūnų požymius.</p> <p>Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (pūga, rūkas, šlapdriba).</p> <p>Atpažįsta ir įvardina ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus, domisi gyvūnų jaunikliais. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Pasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui.</p> <p>Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui.</p> <p>Tyrinėja medžiagų savybes, stebi, kas atsitiks. Judinant daiktus.</p> <p>Stebi, prižiūri grupėje augančius augalus: sėja, augina, stebi jų kaitą;</p>
<p>Geba apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus.</p>	<p>Žaidžia, bendrauja, nusako savo bei kitų žmonių panašumus ir skirtumus; domisi šeimos, grupės gyvenimu; žino savo vardą, pavardę, šeimos narių ir kt. vardus, pasako kiek metų, įvardija lytį; atpažįsta grafinį vardo vaizdą, vyresnieji išvardija vardo raideles, atkopijuoja jį, lygina su kitų vaikų vardu, skaičiuoja iš kiek raidžių susideda jo ir draugo vardas.</p>

	<p>Pasakoja apie šeimą, jos buitį, tradicijas; pasako tėvų profesijas, įvardina savo giminaičius.</p> <p>Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas. Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe.</p> <p>Aktyviai, kūrybiškai plėtoja pedagogų, tėvų pasiūlytas įdomias temas, siūlo savo idėjas, žaidimus, skatinančius tyrinėti savo kūną, jausmus, mintis, kalbą.</p> <p>Žiūrinėdami bukletus, žemėlapius, enciklopedijas apie Lietuvą, jos miestus, sužino artimiausių miestelių, kaimų, upių, šlaitų ir kt. vardus; įvardina kelis žinomus gimtojo miesto objektus; sužino apie įžymius Lietuvos žmones: menininkus, švietėjus ir kt.; ryto rato metu klausosi pasakų, padavimų apie Lietuvą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą, miesto, gatvės, kurioje gyvena pavadinimus. Pasakoja apie savo gimtąjį miestą. Edukacinėse valandėlėse Rumšiškių etnografiniame muziejuje apžiūrinėja įvairius senovinius daiktus, susipažįsta su jų paskirtimi. Grupių „Socialinių studijų“ kampelyje susipažįsta su tautine atributika (Lietuvos vėliava, herbu, himnu, tyrinėja Lietuvos žemėlapi, gaublį, klausosi lietuviškų dainų įrašų, patys dainuoja lietuvių liaudies dainas, varto knygeles apie Lietuvą ir kt. šalis. Kartu su kt. bendruomenės nariais (auklėtojomis, tėveliais) rengiasi tradicinėm kalendorinėm šventėm (Užgavėnės, Vasario 16-osios minėjimas, Kaziuko mugė, Motinos diena ir kt.); susipažįsta su tradicijomis, papročiais; dalyvauja šventėse, parodose, konkursuose, akcijose įstaigoje ir mieste. Tautinių švenčių metu pasipuošia tautiniais rūbais, atributika. Vyksta į Tautinės kultūros centrą; patirtus įspūdžius išreiškia daile. Kuria knygeles.</p>
<p>Geba apibūdinti gyvosios ir negyvosios gamtos objektus.</p>	<p>Atpažįsta žinomus gyvūnus, paukščius paveikslėlyje; supranta ir taria keletą žinomų gyvūnų kūno dalių (<i>galva, uodega, letena, ragai</i>); susipažįsta su gyvūnų ir augalų pavadinimais. Pro langą ar pasivaikščiojimo metu stebi ir įvardija gamtos reiškinius, nusako koks oras (<i>lyja, sninga, šlapia, šalta, pučia vėjas, šviečia saulė</i>); mėgina pavaizduoti vėją, lietu, griautinį.</p> <p>Pagal išvaizdą ir skonį skiria kai kurias daržoves ir vaisius (<i>morka, pomidoras, agurkas, obuolys, kriaušė</i>), žino jų pavadinimus; mokosi pamėgdžioti ir pavadinti žinomų gyvūnų ir paukščių balsus (<i>katė kniaukia miau-miau, šuo loja au-au, gaidys gieda ka-ka-rie-kū-kū</i>).</p> <p>Žaidžia su smėliu (stato, kasa...); renka akmenukus, skina gėles; lesina paukštėlius; stebi vabaliukus, sraigės ir pan.</p> <p>Pastebi ir vertina naminių gyvūnų, augintinių grožį; bendrauja su jais, kalbina, paglosto, pastebi jų prierašumą žmogui, pastebi panašumus ir skirtumus; piešia, lipdo, konstruoja savo mylimą gyvūnelį. Grupės veiklos metu klausosi pasakų, dainelių, pasakojimų, eilėraščių apie gyvūnus, žiūri filmuotą medžiagą, prisimena, pasakoja, kuria savo istorijas apie gyvūnus; bando klasifikuoti gyvūnus: naminiai-laukiniai, paukščiai- žvėrys ir pan.; išsiaiškina, kuo naudingi žmogui gyvūnai.</p> <p>Vartydami enciklopedijas, sužino, kokie gyvūnai gyvena Lietuvoje, kokie ne; vyksta į zoologijos muziejų, zoologijos sodą kartu su tėveliais, auklėtojomis, dalyvauja projekte „Kurkime pasaką“.</p> <p>Varto enciklopedijas, knygytes apie augaliją, vyksta į Kauno marių regioninį parką, Sargėnų parką, šlaitą, Botanikos sodą, sodybą ir kt., stebi medžius, krūmus, lauko gėles ir kt., grožisi gamta, augalų įvairove; pastebi, kaip keičiasi gamta įvairiais metų laikais, nusako augalų požymius; supranta, kad vieni augalai auga kambaryje, kiti-lauke; išsiaiškina, kad augalams reikia drėgmės, saulės, šilumos. Žaidžia didaktinius žaidimus, atlieka užduotis.</p> <p>Dailės darbeliuose atspindi augalų pasaulį. Klausydamiesi pasakų, padavimų, dainų, patarlių, auklėtojos pasakojimų, dalindamiesi savo turima patirtimi, pajaučia žmogaus ryšį su augmenija, jos naudą.</p> <p>Vaikai kartu stebi gamtos pokyčius, eina pasivaikščioti į miškelį, stebi upę Nerį</p>

	<p>nuo Šilainių kalno; domisi, ieško informacijos knygoje, enciklopedijose apie gamtą, dangaus kūnus, žiūrinėja nuotraukas, paveikslus; grožinėje literatūroje ir kt. ieško pažįstamų raidelių, jas įvardija. Bando perskaityti žodelius.. Klausosi pasakų, mįslių, priežodžių apie gamtos reiškinius, lygina metų laikų požymius, nusako jų skirtumus ir pan. Žaidžia smėlio ir vandens centre (kampelyje), smėlio dėžėje, susipažįsta su smėlio, vandens savybėmis, atlieka bandymus. Šnekamojoje kalboje, muzikinių, kūno kultūros užsiėmimų metu klausosi gamtos garsų įrašų, mėgdžioja juos, reiškia emocijas. Stebi vaivorykštę, piešia ją. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūno ryšius. Pradeda jausti prierašumą artimiausiai gamtinei aplinkai, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardina gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir panašiai), gyvūnus ir augalus. Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>
Geba domėtis technika, noriai mokosi ja naudotis	<p>Manipuliuoja daiktais, žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas ir pan.) Atranda buities prietaisų, skaitmeninių, informacinių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Skiria ir pavadina buitį palengvinančią techniką (elektros prietaisai, transportas, įrenginiai).</p>

Skaičiavimas ir matavimas.

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO VEIKSENOS
Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas.	<p>Žaidžia su piramide, mėgina daiktus sudėti didėjimo ar mažėjimo tvarka; tarpusavyje su draugais matuojasi; dėlioja dėlionės; stato bokštą iš kaladėlių. Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). Skiria žodžius: mažai ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Žaidybinėse situacijose, pratybų ir kasdieninės vaikų veiklos metu lygina daiktų grupes, jų kokybę, kiekybę; skaičiuoja, susipažįsta su skaitmenimis, taisyklingai juos pavadina; vartoja kelintinį skaičiavimą (pirmas, antras...); atlieka nesudėtingus sudėties ir atimties veiksmus. Žaidžia „Parduotuvę“, naudodami pinigų etalonus (smulkius popierinius pinigus ir monetas), atlieka monetų keitimo operacijas; vartoja matematinės sąvokas: tiek pat, po lygiai, daugiau, mažiau, tiek, kiek; apvedžioja skaitmenis, papuošia juos ornamentais; „piešia, kopijuoja“ monetas, jas iškerpa; atlieka matematinės užduotis knygutėse ir kt. Išsiaiškina, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio, daiktų savybių, jų padėties erdvėje. Dėliodamas kelis daiktus sugeba atsakyti į klausimus: „Kiek iš viso?“, „Kiek daugiau?“, „Kiek mažiau?“. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau), po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2, 3 pasikartojančiais elementais.</p>
Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį.	<p>Manipuliuojant, žaidžiant su įvairiaspalviais žaislais, daiktais atkreipia dėmesį į daikto spalvą; grupuoja, lygina įvairių spalvų daiktus; mažesnieji vaikai pavadina pagrindines spalvas, vyresnieji- atspalvius; stebi gamtos spalvas, spalvų derinius tautodailėje, perteikia spalvinius pojūčius popieriaus lape; žaidžia judrius, didaktinius, muzikinius žaidimus spalvos pažinimui. Veikiant su daiktais, atkreipia dėmesį į jų formą: pilnaviduriai- tuščiaviduriai, rieda-nerieda; susipažįsta su geometrinėmis figūromis; regėjimo ir lytėjimo pojūčiais ieško ir randa pažįstamų formų aplinkoje, skiria ir pavadina plokštumos ir erdvės figūras:</p>

	<p>skritulys ir rutulys, kvadratas ir kubas; bando dalyti skritulį, kvadratą ir stačiakampį į 2 ir 4 lygias dalis. Įvardina <i>pusė, ketvirtadalis</i>.</p> <p>Žaidžia didaktinius žaidimus „Rask geometrinę figūrą“, „Sugrupuok daiktus pagal formą, dydį, spalvą“ ir pan.; pažįstamas daiktų formas naudoja piešiant, tapant, aplikuojant.</p> <p>Klasifikuoja daiktus pagal dydį: dėlioja nuo mažiausio iki didžiausio, nuo trumpiausio iki ilgiausio ir atvirkščiai.</p>
Geba jausti dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje.	<p>Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis - mažas, ilgas - trumpas, sunkus - lengvas, storas - plonas, vienodi - skirtingi ir pan.</p> <p>Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje.</p> <p>Žino, kur išdėlioti žaislai, įvairūs daiktai, juos susiranda, pasiima; pats kuria žaidimui erdvę: atsirenka žaislus ir priemones; žino savo staliuką, kėdutę, rankšluostį, lovytę.</p> <p>Laisvai juda, intuityviai tyrinėja supančią erdvę: grupę, darželį; mokosi skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, priekį ir kt; suvokia ir nustato daiktų padėtį vienas kito atžvilgiu: šalia vienas kito, už, prieš, po, tarp, viduje, išorėje, aplink; orientuojasi stalo, lapo popieriaus paviršiuje; piešia ornamentus, rašo spausdintines raides iš kairės į dešinę; piešia lapo viršuje, jo apačioje, dešinėje, piešiniu užpildo visą lapą. ir t.t.</p> <p>Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Skiria ir išreiškia žodžiais erdvinius daikto santykius su savimi: prieš mane, už manęs ir pan.; nusako, parodo ir pavadina padėtis: pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn, aukštyn, žemyn. Keičia judėjimo kryptį pagal žodinę instrukciją arba simbolinį jos žymėjimą: maršrutas ratu, vingiais, rodyklėmis ir kt.; susipažįsta su saugaus elgesio taisyklėmis sportuojant.</p>
Geba suprasti ir vartoti žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas.	<p>Lygina, matuoja įvairius kontrastingus ir vienodus daiktus. Išklauso užduotį, supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai.</p> <p>Dėlioja daiktus didėjančia arba mažėjimo tvarka pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį, uždedant vieną ant kito, pridėdant vieną prie kito; matuoja birių ir skystų medžiagų tūrį; matuoja iš akies, sąlyginiu matu: juostele, lazdele, pėda, sprindžiu, piršto storiu, trečiu daiktu ir kt.; eksperimentuodami išsiaiškina, kad matavimo rezultatas nepriklauso nuo sąlyginio mato didumo; vartoja dydį apibūdinančias sąvokas: ilgas, trumpas, toks pat, kitoks; ilgesnis – trumpesnis, platesnis – siauresnis, storesnis - plonesnis, aukštesnis – žemesnis-aukščiausias, didesnis – mažesnis-žemiausias, vienodi.</p> <p>Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius - mažais.</p>
Geba suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	<p>Žaisdami, bendraudami stengiasi teisingai vartoti laiko sąvokas: vakar, šiandien, rytoj, diena, naktis, rytas, vakaras; susipažįsta ir pavadina paros dalis, savaitės dienų, mėnesių, metų laikų pavadinimus, išsiaiškina jų nuoseklumą; grupėje apžiūrinėja įvairius laiko matavimo prietaisus (smėlio, rankinį, sieninį laikrodžius, žadintuvą), lygina juos, žino kaip jais naudotis.</p> <p>Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p> <p>Išsiaiškina, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.)</p>

4.1.5. MENINĖ KOMPETENCIJA

<i>Kūrybiškumas.</i>	
<i>Esminė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.</i>	
ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO VEIKSENOS

Geba savitai reikšti savo įspūdžius įvairioje veikloje.	Veido išraiška, kūno kalba, balsu reaguoja į 5 pojūčiais patiriamą realybę. Judesiais, veido ir kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, objektus, garsus. Tyrinėja aplinką, taškosi balose, voliojasi sniege. Panaudoja kasdieninius daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų kuria naujus produktus. Žaisdamas persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtus personažus. Naudoja įvairias meninės raiškos priemones, atlikdamas užduotis ar kurdamas.
Geba ieškoti nežinomos informacijos.	Domisi savo kūnu atrasdamas vis ką nors naują. Tyrinėja supančią aplinką žaislus, daiktus, juos krato, barškina, ridena. Apžiūrinėdamas daiktus ir reiškinius, atranda naujas dar nematytas savybes. Eksperimentų keliu ieško naujos informacijos, pavyzdžiui maišydamas spalvas ir žiūrėdamas, kas iš jų gausis. Išgirdęs naują žodį, pamatęs naują daiktą ar kūrinį juo domisi klausinėja, fantazuoja. Ieško naujos informacijos įvairiuose šaltiniuose: knygoje, internete ar klausinėdamas suaugusiųs.
Pateikia naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina	Spontaniškai, atsitiktiniais ir nesąmoningais judesiais, piešimo priemonėmis ar pirštais palieka netikėtus pėdsakus popieriaus lape. Dėliodamas kaladėles sukuria naujus objektus. Naudodamas įvairius buitines daiktus sukuria iš jų naujus ir netikėtus produktus. Improvizuoja kurdamas naujas pasakas, pasakojimus, vaidindamas išgalvotus personažus. Kurie atranda ir ištiria dar nepažintus dalykus. Išradingai naudoja įvairias kūrybines priemones, atlikdamas užduotis ar kurdamas. Žinomas pasakas, pasakojimus keičia naujomis. Jose atsiranda nauji išgalvoti herojai ir jų charakteriai.
Meninė raiška. Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	
ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO VEIKSENOS
Geba spontaniškai ir savitai reikšti įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas	<p>Muzika</p> <p>Dainuoja patinkančių dainų fragmentus (A-a-a pupa, Mylu mylu spust ir kt.). Muzikuoja ritminiais instrumentais: barškučiais varpeliais, kaladėlėmis, lazdelėmis, būgneliais, akmenukais, trikampiui ir pan. Kartoja suaugusiųjų dainuojamas nesudėtingas dainas, spontaniškai taria garsus, daiktų pavadinimus. Eina rateliu dainuoja nesudėtingas dainas, kartoja ritmingus judesius: ploja, trepsi, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. klausosi vaikiškų dainelių, trumpų muzikos kūrinų. Groja savo ar pedagogo sukurtais instrumentais; skiria tempą: lėtas – greitas; dainavimą palydi ritminiais judesiais ar garsais (plojimu t.t.)</p> <p>Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno kalba imituodamas dainuojamos dainos tekstą. skiria muzikos tembrą, tempą, dinamiką. Muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams.</p> <p>Dainuoja sudėtingesnio ritmo, vienbalses dainas. Muzikiniai instrumentais pagroja nesudėtingos melodijos kūriniai. Kuria 2 – 3 garsų melodijas, nesudėtingus ritmus. Improvizuoja balsu, muzikos instrumentais kurdami melodiją, trumpą tekstą. Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos muzikos instrumentus (gitara, smuikas, kanklės ir kt.).</p> <p>Šokis</p> <p>Girdėdamas muziką, judina rankas ir kojas, linguoja, krykščia. Ritmiškai ploja, trepsi, barškina, tūpčioja, stuksena daiktu. Atkartoja įvairių gyvūnų, medžių, judesius. Spontaniškai kuria šokio judesius.</p>

<p>vaidindamas,</p>	<p>Žaidžia vaizduojamuosius, šokamuosius žaidimus, spontaniškai kuria trijų – keturių natūralių judesių seką.</p> <p>Šoka sukamuosius ratelius, šokdamas improvizuoja reaguodamas į muziką, supančią aplinką (gamtos reiškinius, gyvūnus). Šokio judesiais improvizuotai perteikia trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, emociją, išreiškdamas erdvės ir laiko elementus.</p> <p>Šoka tiltelių, grandinėlės ratelius. Šokdamas perteikia trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas laiko ir erdvės elementus.</p> <p>Vaidyba</p> <p>Išreiškia savo emocijas linguodamas, guguodamas, plodamas, mojuodamas žaislu. Mėgdžioja šeimos, artimųjų kalbą, veiksmus, atkartoja suaugusiųjų judesius, kalba žaisliniu telefonu arba naudoja kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako. Panaudodamas žaislus vaizduoja patirtus išgyvenimus, imituoja matytus veiksmus ir judesius. Žaidimo metu kalbasi su savimi ar draugais, perteikdama matytas, išgyventas situacijas</p> <p>Vaidina situacijas, kuria dialogus tarp veikėjų. Žaisdamas atsipalaiduoja, savaip perteikia veikėjų judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas, jausmus, kuria žaidimo aplinką panaudodamas įvairius daiktus.</p> <p>Vaidina šeimos narius, gyvūnus, paukštelius ir kt. Kuria mini spektaklius panaudodami lėles, panaudoja scenografijos elementus, perteikia veikėjo mintis, emocijas. Tikslingai naudoja daiktus teatro reikmėms, drabužius, aplinką.</p> <p>Švenčia tradicines, kalendorines šventes, žaidžia liaudies žaidimus, dainuoja lietuvių l. dainas, sako skaičiuotes, greitakalbes, laisvai reikšdami savo nuotaikas, estetines emocijas, išgyvenimus, atsirandančius dėl muzikos poveikio; dalyvauja šventėse, popietėse, vakaronėse kartu su tėvais ar kt. šeimos nariais, kt. įstaigų ugdytiniais, draugais įstaigoje ir už jos ribų.</p>
<p>vizualinėje kūryboje</p>	<p>Vizualinė raiška</p> <p>Storu pieštuku, teptuku brauko, baksnoja, spaudinėja palikdamas dažų pėdsakus. Piešimo priemonėmis taškuoja, keverzoja linijas, sparčiai pribrauko popieriaus lapus. Akimis kontroliuoja tai, ką piešia, lipdo, nors realių dalykų neišvaizduoja; braižo linijas per visą lapą; piešia spiralę, saulutę, kryžių, veidą. Atpažįsta ir naudoja pagrindines spalvas, nors vienu metu piešia tik viena arba dviem spalvom. Minko, volioja, suploja, suspaudžia, ištempia lipdymo medžiagą (plastiliną, tešlą); veikia su štapavimo, piešimo (teptukais, pieštukais), lipdymo priemonėmis ir medžiagomis.</p> <p>Dirbdamas mėgaujasi procesu, o ne rezultatu, laisvai reiškia save žaidžiant, tepinėjant dažais, paišaliojant, dedant antspaudus ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ir spalvos popieriaus, daiktų. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales.</p> <p>Kuriamus dailės darbelius papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, rodyklėmis). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Eksperimentuoja su dailės priemonėmis, technikomis jas panaudodami, kuriant kompozicijas. Naudoja kompiuterines technologijas.</p> <p>Piešdami bando atkartoti žmogaus, gyvūno, gamtos reiškinių judesius. Noriai pasakoja apie savo kuriamas kompozicijas, fantazuoja, išgyvena, žaidžia su savo piešiniais.</p> <p>Spontaniškai reiškia savo emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Kaupdamas patirtį išreiškia save kitiems atpažįstamais vaizdais, ugdo savo vaizduotę.</p> <p>Darant darbelius naudoja mišrią techniką, įvairias spalvas, gamina spalvas iš žolelių, maišo dažus su krakmolu, muilo drožlėmis smėliu ir klijais; piešia šlapiu moliu, vandeniui ant asfalto, burokėlių sultimis, pelenais; reiškia spalvomis literatūros</p>

	kūrinių, muzikos, savo nuotaiką.
Estetinis suvokimas.	
Vertybinė nuostata. Domisi, gėrissi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.	
ESMINIAI GEBĖJIMAI	VAIKO VEIKSENOS
Geba pastebėti ir žavėtis aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.	<p>Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį, rodo pasitenkinimą. Skirtingai reaguoja į muzikos garsus, gamtos ir aplinkos daiktus ar vaizdus. Atpažįsta kai kuriuos girdėtus muzikos kūrinius, šokius. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrissi savo ir kitų menine veikla. Stengiasi kuo gražiau vaidinti, piešti, šokti. Džiaugiasi savo menine kūryba. Varto dailės albumus, enciklopedijas gėrissi dailininkų darbais, pajunta kūrinių grožį, intuityviai suvokia ir vertina meno kūrinius, nusako kas nupiešta; susipažįsta su tautos kultūra, perima tautos dvasinę patirtį; asmeninius jautimus derina prie realios aplinkos; jaučia pagarbą paveldui; sužino apie dailininkų, architektų kūrybą, išvelgia joje realų, fantastinį pasaulį; lygina Lietuvos ir kt. tautų kraštovaizdžius, architektūrą; lankosi parodose, muziejuose. Kalbasi su auklėtoja, draugais, kitais žmonėmis, reiškia savo nuomonę dailės procese, pratinasi vartoti svarbiausias dailės sąvokas, plečia dailės žodyną.</p> <p>Pasivaikščiojimo metu stebi ir atranda gamtoje linijas - medžiuose, gėlėse, debesyse ir pan., tyrinėja žmonių, gyvūnų, paukščių pėdsakus sniege, smėlyje, ieško skirtumų ir panašumų; eksperimentuoja, naudodami skirtingas formas ir spalvas abiem rankomis, kojomis, vienu metu ar pakaitomis darydami pirštų, plaštakos, pėdos atspaudus dažais ant popieriaus, paklodės; naudoja įvairias štampos priemones: rites nuo siūlų, pagaliukus, sagutes, daržoves, kamštelius, teptukus, kempines, trintukus, gamtinę medžiagą, štampos; štampuoja pirštu, delnu; tiria medžio lapo, akmenėlio, augalėlio, šakelės, kankorėžio ir kt. paviršiaus savybes; daro gamtos daiktų atspaudus, komponuoja puokštes, paveikslus; rengia parodas, padovanoja savo darbelį draugui, šeimos nariui ir kt.</p> <p>Vykdami į Sargėnų dvaro regioninį parką, į šlaitą ir kt. stebi spalvas gamtoje pavasarį, vasarą, rudenį, žiemą; ryto rato metu kalbasi apie patirtus išpūdžius, diskutuoja, išvardina metų laikų spalvas.</p>
Geba pajauti, suvokti ir apibūdinti muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus.	<p>Klausosi garsinės medžiagos: kompaktinių įrašų, pedagogo dainuojamų dainų, ir pan.; muzikinių žaidimų metu ritmiškai ploja katutes, kartoja įvairius suaugusiojo rodomus judesius, linguoja sukabintomis su draugu rankomis, sustoja ratu, sukasi po vieną ir po du, imituoja žaidimų personažus (neša statinę, maišo koše, prausia ūsus...), keičia judesius pagal muzikos charakterį (šleivoja meška, striksi kiškis, skraido paukšteliai...).</p> <p>„Grodamas“ kokių nors instrumentu improvizuoja, aiškina, ką reiškia jo „muzika“; išitraukęs į muzikavimą, vaikas kviečia ir kitus, kad dainuotų, šoktų, grotų kartu su juo.</p> <p>Klausosi muzikos, dainuoja įvairias daineles; šoka; žaidžia įvairius muzikinius žaidimus; atskleidžia savo muzikinius gebėjimus; įsivaizduoja, improvizuoja, vaidina; muzikos garsuose „atpažįsta“ gamtos garsų pasaulį; skiria muzikos nuotaiką: linksma – liūdna; dinamiką: tyliai – garsiai; žanrus: daina, ratelis, šokis; atpažįsta girdėtus kūrinius. Muzikai gabūs vaikai bando savarankiškai kurti ritmus ir melodijas trumpiems eiliuotiems tekstams, judesius rateliams bei šokių muzikai; meninio ugdymo mokytojo padedami atlieka sudėtingesnius muzikos kūrinius, papildomai užsiima individualiai bei pogrupiais; atlieka įvairių epochų, žanrų muzikos kūrinius, atitinkantį amžių, poreikį.</p> <p>Kuria vieno, visų grupės vaikų darbų (viena tema) knygele; veikia savarankiškai, prisiderina prie kt. vaikų, atliekant kolektyvinį darbą; atranda savo unikalias</p>

	<p>galimybes ir kartu išgyvena kūrybos džiaugsmą; auklėtojai, tėveliams padedant, užrašo tekstą; savo darbeliais puošia grupę, pasveikina draugą, mamą, tėtį ir pan. Iš įvairaus storumo, spalvų popieriaus, nereikalingų laikraščių, žurnalų, buitinių atliekų plėšo, kerpa, lanksto, klijuoja įvairias plokščias ir pusiau plokščias geometrines formas, grafinius ženklus, atranda plokščių formų ir faktūrų įvairovę; dėlioja iš įvairios formos detalių ornamentus, priklijuoja; daro grupinius darbelius (šešėlių teatrą, dekoracijas vaidinimui ir kt.), panaudoja juos kitoje veikloje. Aplikavimą derina su piešimu, tapymu, štapavimu; aplikacijas papildo audiniu, siūlais, džiovintų augalų dalimis, kiaušinio lukšto gabalėliais ir kt. – kaukės, lėlės. Žaidžia vaidybinius, teatralizuotus žaidimus, inscenizuoja nesudėtingas gyvenimiškas situacijas, improvizuoja, siekia išsaugoti vaidmeniui būdingą kalbą, intonacijas, judesius, išreiškia save; vaidybą suvokia kaip dialogą su kitais, kaip kūrybą, fantazavimą kartu, jautriai atliepiant kito interpretacijas; kuria ir naudoja vaidinimo komponentus: siužetą, tradicinius ir šiandieninius kostiumus ar jų detales, dekoracijas. Naudojasi turimais bei pasirūpina trūkstamais žaidimui reikalingais daiktais, įrankiais; kartu su pedagogais gamina įvairias pieštukines, lazdelines lėles, lėles šešėlių teatrui (piešia, spalvina, karmo, klijuoja ir pan.); ruošiasi teatro dienelem: daro kvietimus tėveliams, darbuotojams, svečiams, kabina skelbimus, kviečia žiūrovus į spektaklius; patys stebi, vertina kitų vaidinimą, važiuoja į lėlių teatrą, Tautinės kultūros centrą.</p>
<p>Reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.</p>	<p>Klausydamiesi įvairios muzikos, matydami šokius, vaidinimus, ratelius, dailės kūrinius juos atpažįsta, emociškai reaguoja, džiaugiasi. Dalinasi savo nuomone, įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį ir kt. Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Gėrįsi ir grožįsi savo menine kūryba. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Skatinti suprasti ir atskirti kas gali būti pavadinta gražu, akcentuojama tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai.</p> <p>Žaisdami, savarankiškai veikdami, dailės užsiėmimų metu, integruotoje veikloje muzikos garsus, meninį žodį, judesį ir kt. išreiškia spalva, linija, forma ir kt. dailės priemonėmis; patiria dorovinius ir estetinius išgyvenimus gamtoje; kalboje vartoja vaizdų kalbos pradmenis; plečia pažintinius sugebėjimus-dėmesį, pastabumą, regimąją atmintį, intelektą. Vaikai, turintys kalbos, elgesio, emocijų sutrikimų, pedagogų padedami, lengviau prisitaiko naujoje aplinkoje, noriai išreiškia save be žodžių.</p>

4.2. METODAI IR PRIEMONĖS

Ugdymo procese kūrybinę pedagogo ir vaiko sąveiką užtikrina taikomi ugdymo(si) metodai.

Ugdymo(si) metodai atspindi veiklos būdus, stimuliuojančius ir nukreipiančius vaikų aktyvią veiklą, apjungiančius pedagogų, tėvų ir vaikų bendras pastangas, siekiant tikslo. Įstaigoje sėkmingai taikomas integruotas ugdymas, kūrybinis kompleksinis ugdymas, projektų metodas, „Geros pradžios“ metodas, Reggio Emilia metodas.

Taikoma lanksčių, patrauklių, skatinančių dalyvauti veikloje metodų sistema, prioritetą teikiant **žaidimui, spontaniškai veiklai**, kurie skatina vaikų interesą, savarankiškumą, kūrybiškumą, teigiamas emocijas, padeda natūraliu būdu sukcentruoti veiklą. Žaidimas padeda ugdyti dėmesingumą, orientaciją, pusiausvyrą, greitumą, vikrumą, ištvėrę, skatinamas draugiškumas, atsakingumas. Bendrajai motorikai lavinti žaidžiami judrieji ir muzikiniai žaidimai.

Taip pat taikomi **vaizdiniai** (nukreipti į vaizdinių apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius tikslinimą), **praktiniai** (padeda susipažinti su aplinka, mokytis vienu ar kitu veiksmu), **žodiniai** (suteikiantys galimybę perduoti informaciją), **kūrybiniai** (sudarantys sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų) metodai. Pedagogai kūrybiškai taiko įvairius

ugdymo metodus, būdus, formas, atsižvelgdami į vaikų amžių, brandos ypatybes, galimybes, patirtį, individualius asmeninės raiškos poreikius bei interesus, tėvų pageidavimus.

Organizuojama įvairi vaikų veikla: visos grupės veikla (bendravimo, knygelių skaitymo valandėlė, atsipalaidavimo minutės, varžybos, ekskursijos, renginiai ir kt.), mažos grupelės veikla (vaikų žaidimai, bendri kūrybiniai darbai, eksperimentavimas, diskusijos, pedagogo ir specialistų bendravimas su keliais vaikais, individuali veikla (savarankiška vaiko veikla ir žaidimai, individualus pedagogo ir kt. specialistų bendravimas su vaiku).

Kūrybinėje veikloje naudojami įvairūs aktyvieji ugdymo metodai (minčių lietus, minčių ežys, ledlaužis, ekspertų grupė) skatinantys vaikų kūrybiškumą, loginį mąstymą. Vaikams sudaromos sąlygos kūrybiškai dirbti ne tik grupės patalpose, bet ir dailės studijoje, aktų salėje, kartu su įstaigoje dirbančiais specialistais. Be tradicinių priemonių kaip dažai, pieštukai, žymekliai naudojami planšetiniai kompiuteriai, interaktyvi lenta. Vaikų meninei raiškai naudojamos įvairios faktūros medžiagos, dailės priemonės, muzikiniai instrumentai, garso ir vaizdo įrašai, teatro priemonės, atributika, dekoracijos erdvių įsirengimui.

Vaikų fizinės savybės ugdomos rytinių mankštų metu, kieme, pasivaikščiojimo metu, grupių muzikos ir judėjimo kampeliuose. Vykdomos sportinės pramogos ir linksmųjų estafečių varžybos mūsų darželyje ir su kitais darželiais. 1,5-3m. vaikams kūno kultūros užsiėmimai sporto salėje vyksta kartą per savaitę, 3-6m. - du kartus per savaitę.

Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai ugdomi bendro ugdymo grupėse, parenkant jiems skirtingo poveikio metodus. Su šiais vaikais papildomai užsiima specialistai: logopedas 2 -3 kartus per savaitę logopediniame kabinete organizuoja logopedines pratybas pogrūpiams vaikams, turintiems kalbos ir komunikavimo problemų; neformalaus ugdymo mokytojas naudodamas įvairias kineziterapijos priemones, pritaikytus mankštos kompleksus, vaikams, turintiems judėjimo ir padėties sutrikimų, veda užsiėmimus sporto salėje 1-2 kartą per savaitę. Kartą ketvirtyje vaikams, turintiems kalbos ir komunikacijos bei judesio ir padėties sutrikimus, organizuojama integruota veikla, kurios metu vaikai noriai reiškia savo gebėjimus kalbos ir komunikavimo, meno, sveikatos srityse. Organizuojamos atviros veiklos 3-4m. vaikų tėvams „Kuriame pasaką“, vykdomas projektas „Mokomės kartu“.

SUP vaikams (gabiems muzikai, bei vaikams turintiems emocijų, elgesio ir soc. raidos sutrikimus, sulėtėjusią psichikos raidą muzikos vadovė organizuoja papildomus grupinius užsiėmimus du kartus per savaitę. Gabiems dailei vaikams menų pedagogas organizuoja papildomus dailės užsiėmimus 2 kartus per savaitę, o SUP vaikams – dailės terapijos valandėles. Psichologas, tėvams pageidaujant, teikia individualią ir grupinę psichologinę pagalbą 1-2 kartus per savaitę vaikams, turintiems bendravimo, elgesio, emocinių, psichinės raidos bei ugdymosi problemų.

Ugdymo(si) aplinka yra neatsiejama ugdymo turinio dalis, padedanti siekti ikimokyklinio ugdymo programos tikslo. Kuriamą aplinką sudaro sąlygas skleistis kiekvieno vaiko kritiniam ir kūrybiniam mąstymui, kūrybiškumui, vaikai skatinami patirti kūrybos džiaugsmą, spręsti problemas, reikšti savo nuomonę. Aplinkoje yra pakankamai įvairių ugdomųjų priemonių (taip pat ir specialiųjų ugdymosi priemonių), skatinančių aktyvią vaiko veiklą, jo smalsumą, vaizduotę. Vaikams žaisti, bendrauti sudaromos sąlygos ir už grupės ribų, tam panaudojamos ir kitos patalpos. Vaikai susipažįsta tarpusavyje, kuria bendrus žaidimus, mokosi orientuotis darželio aplinkoje.

Ugdomoji aplinka kuriama, tobulinama, atsižvelgiant į vaiko amžių, poreikius.

Judėjimo poreikį tenkinti padeda įrengimai, esantys grupių aplinkoje ir lauke (kompleksai su skersiniais, kopėtelėmis, čiuožyklomis, sūpynėmis, nameliai su kopėtelėmis ir čiuožimo kalneliais, krepšinio, futbolo, judrių žaidimų aikštelės. Lauko aplinkoje ir vidaus patalpose (grupėse, salėje) naudojamos sporto priemonės: kamuoliai, virvutės, batutai, šokdynės, trikrepšiai, futboliuko vartai ir kt.

Bendravimo situacijų kūrimui, problemų sprendimui naudojami įvairūs kūrybiniai, stalo, konstrukciniai žaidimai, atributika siužetiniams žaidimams.

Kuriamos erdvės tyrinėjimams ir eksperimentams, Naudojamos priemonės, skatinančios vaikų savaiminę veiklą, iniciatyvas, norą pažinti, atrasti. Tai „šviesos“, „smėlio“ stalai, dėžės, padidinimo stiklai, akiniai, lupos, svarstyklės, matavimo prietaisai, garso išgavimo priemonės, cilindrai, šviesos projektoriai ir kt. Vaikų veiklai pasitelkiamos įvairios techninės priemonės: muzikiniai centrai,

telefono, kasos aparatai, mikroskopai, spausdintuvai. Įrengtas inovacijų centras, kuriame gausu priemonių, skirtų žmogaus kūno tyrinėjimui (muliažai, plakatai), sensoriniai indai.

Naudojamos informacinės technologijos: kompiuteriai, interaktyvi lenta, video kameros, fotoaparatai, planšetės. Vaikai patys ar su kitų pagalba tyrinėja, atranda įvairias technologijų panaudojimo galimybes, padidėja jų matematinio ugdymosi galimybės – vaikai mokosi grupuoti, lyginti, apibendrinti, klasifikuoti. Grupėse įdiegtas internetas, kurio pagalba vaikai gali ieškoti informacijos, žaisti kompiuterinius žaidimus.

Komunikacinei veiklai pasitelkiamos informacinės priemonės: bibliotekėlės (pasakų, spalvinimo, užduotėlių knygos, vaikiškos enciklopedijos ir kt.), spaudiniai (plakatai, stalo, konstruktoriai ir kt.), skaitmeninės priemonės (įrašai, kompiuteriai ir kompiuterinės programos, kompiuteriniai žaidimai, ugdomieji, animaciniai filmai ir kt.). Organizuojamos edukacinės valandėlės netradicinėje aplinkoje.

Naujos patirties vaikai įgyja lankydami parodas, teatrus, renginius, susitikdami su meno žmonėmis, stebėdami meninių kolektyvų pasirodymus.

5. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaiko gebėjimų, pasiekimų vertinimo tikslas- pažinti vaiką, jo individualybę, išsiaiškinti vaiko ugdymosi gabumus, nustatyti pasiekimų lygį ir daromą pažangą, padėti vaikui pačiam susivokti, kas jam sekasi gerai ir kur reikia pagalbos, numatyti ugdymosi perspektyvas, pritaikyti ugdymosi procesą vaikų grupės ir kiekvieno vaiko poreikiams bei galimybėms. Visi šie tikslai tarpusavyje susiję, vienas kitą papildo, padeda pedagogams siekti ugdymosi kokybės.

Vaiko pasiekimai vertinami vadovaujantis ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu.

Vaiko pasiekimų vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymosi ypatumus ir daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas. Vaiko pasiekimai ir pažanga stebimi ir fiksuojami vadovaujantis Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu, kuriame išdėstyta aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių su esminėmis nuostatomis ir gebėjimais, kuriuos vaikas įgyja iki šešerių metų.

Pagrindinis vaiko pasiekimų vertinimo būdas- **vaiko stebėjimas**. Vaikai stebimi trumpai (2-5min.), fiksuojami vaiko norai, samprotavimai, pasakojimai, pokalbiai su draugais ir savimi; vaiko sumanymai, problemų sprendimai, veiklos proceso apmąstymai; įvairios diskusijos, komentarai, išgyvenimai, vaikų veiklos rezultatų analizė (kūrybos darbų analizė, vaizdo įrašų analizė, vaiko veiklos nuotraukos su aprašais, žodinė kūryba, rašytinės kalbos pavyzdžiai ir kt.).

Vaiko pasiekimų vertintojai yra grupių auklėtojos, specialistai (logopedas, muzikos vadovas, neformalaus ugdymo mokytojas, socialinis pedagogas, menų pedagogas, psichologas), tėvai, vaikai. Su vaiku aptariami jo pasiekimai, pabrėžiant jo sėkmę. Vaiko pasiekimai vertinami pagal žingsnius, atsižvelgiant į ugdymo programos turinyje išdėstytus esminius gebėjimus. Lopšelio-darželio specialistai teikia rekomendacijas grupių auklėtojoms, tėvams (globėjams) apie specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų ugdymosi galimybes, perspektyvas, aptaria pagalbos teikimo būdus. Pedagoginei psichologinei tarnybai rekomendavus, ugdymo turinys pritaikomas.

Pirminis vaiko pažinimas prasideda nuo pokalbių su tėvais (globėjais) apie vaiką. Vaikui pradėjus lankyti įstaigą, išsiaiškinami tėvų (globėjų) lūkesčiai, surenkama jų nuomonė apie vaiko gebėjimus, individualius ypatumus. Pedagogai vertina vaiko gebėjimus pagal visas ugdymo sritis, nustato vaiko pasiekimų žingsnelį ir numato silpniau išreikštus gebėjimus. Tėvų ir pedagogų vertinimas apie vaiko pasiekimus užrašomas vaiko pasiekimų ir pažangos apraše.

Vaiko stebėjimas ir pasiekimai fiksuojamas savaitės planuose, auklėtojos užrašuose, vaiko pasiekimų aplankale. Vertinimai atliekami du kartus metuose (rudenį ir pavasarį). Pirmą kartą vertinant yra įvertinamas esamas gebėjimų lygis. Antrą kartą įvertinama vaiko padaryta pažanga.

Rugsėjo mėnesį logopedas, tėvams sutikus, įvertina visų darželio grupės lankančių vaikų kalbos ir pažintinių procesų gebėjimus. Logopedas pildo kalbos įvertinimo kortelę ir 3 kartus per mokslo metus vertina vaiko pasiekimus, nustatyto ugdymosi pažangą ir numato tolimesnes darbo gaires. Toks vertinimas padeda išlaikyti ugdymosi tęstinumą, planuoti individualų darbą su vaikais, numatyti pagalbos formas ir būdus.

Psichologas stebi bei įvertina grupėje vaiko galias ir sunkumus, raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas, vaiko brandumą mokytis pagal priešmokyklinio ugdymo(si) programą; teikia pirminę psichologinę charakteristiką apie vaiką siunčiant į Pedagoginę psichologinę tarnybą; atlieka aktualius įstaigoje psichologinius tyrimus pagal įstaigos bendruomenės poreikius, apibendrina rezultatus ir teikia rekomendacijas.

Vaiko ugdymo pasiekimai vertinami, taikant ir kitus metodus: individualų ir grupinį pokalbius, vaiko veiklos ir kūrybos darbelių analizę, vaiko kalbos garso įrašų bei veiklos ir elgesio vaizdo įrašų analizę.

Vertinimo medžiaga dokumentuojama Vaiko pasiekimų aplankale pateikiamos bendros žinios apie vaiką, kaupiami dailės darbeliai, sukurtos knygelės, vaiko klausimai, pasakojimai, žodinė kūryba, pačių vaikų mintys, rašytinės kalbos pavydžiai. Į aplanką dedama tikslingai atrinkta vaiko pažangą ir pasiekimus rodanti informacija, atliktų stebėjimų apibendrinimai ir išvados, pedagogų ir tėvų vertinimas apie vaiko pasiekimus, pedagogo refleksija apie vaiko pasiekimų lygį, daromą pažangą ir ugdymo perspektyvą. Vaiko aplankalo medžiaga yra konfidenciali. Informacija apie kiekvieno vaiko pasiekimus ir pažangą renkama viso vaiko ugdymosi įstaigoje metu. Su vaiku aptariama, kas jam sekėsi, kas buvo sunku, ką jis sužinojo, kaip jautėsi. Po pirmo ir antro pusmečio atliekama surinktos informacijos apie vaiko pasiekimus ir pažangą analizė.

Vaiko pasiekimai aptariami su tėvais (globėjais) individualių pokalbių metu. „Vaiko aplankalą“ veda ir saugo grupės auklėtoja. Jis perduodamas kitai auklėtojai, vaikui pereinant į kitą grupę (iš lopšelio į darželį, vėliau į priešmokyklinio amžiaus grupę), taip užtikrinant ugdymo tęstinumą.

6. NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Lietuvos respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-596; 2011, Nr. 38-1804)
2. Lietuvos Respublikos Specialiojo ugdymo įstatymas (2011, Nr. XI-1281)
3. LR švietimo ir mokslo ministro 2005-12-13 įsakymas ISAK-2551 „Dėl gabių vaikų programų rėmimo kriterijų aprašo“.
4. Jungtinių Tautų vaikų teisių konvencija, ratifikuota 1995m. liepos 3d. LR įstatymu Nr.I-983 (Žin., 1995, Nr.60-1501).
5. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.
6. LR švietimo ir mokslo ministro 2005-04-18 įsakymas ISAK-627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo (Žin., 2005, Nr.52-1752 ir pakeitimas Lietuvos Respublikos ŠMM ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. V- 1009 redakcija)
7. LR švietimo ir mokslo 2011 m. liepos 8 d. įsakymas V-1228 „Dėl Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“:-
8. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. V-1775. „Dėl Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir specialiojo ugdymosi skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 5d. įsakymas V-1215 „Dėl Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
10. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Sudarė Monkevičienė O.Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
12. Grabert R. Didžioji spalvota žaidimų knyga. Vilnius: Mūsų knyga, 2000.
13. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
14. Ivoškuvienė R.ir kt. Sutrikusios raidos vaikų ikimokyklinio ugdymo gairės. I dalis. ŠU,
15. Krasauskienė A. ir kt. Vaikų raidos sutrikimai. Kaunas: AB spaustuvė „Spindulys“, 2003.
16. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai parengti. Jankauskienė L., Monkevičienė O.(darbo grupės vadovės), Vilnius: 2006.
17. Priešmokyklinio ugdymo priemonės samprata. Vilnius: 2003.
18. Projektų metodas ir pedagoginės studijos. Vilnius: Gimtasis žodis, 2001.
19. Rauckis J., Drungilienė D.. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa ir metodinės rekomendacijos, Vilnius: VŠĮ „fotoreporterių gildija“, 2003

20. Vaikų darželių programa „Vėrinėlis“. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
 21. Diane Szarkowicz. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje. 2006
 22. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Šviesa, 2014.
 23. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. 2015
-